P 1174 1:2

ACTA
REG. SCIENT. UNIVERSITATIS HUNG. BUDAPESTINENSIS.
ANNI MDCCCLXXXVII—LXXXVIII.

FASCICULUS I.

I.—II.

BESZÉDEK,

MELYEK A

BUDAPESTI KIR. MAGY. TUDOMÁNY-EGYETEM

MDCCCLXXXVII.—LXXXVIII. TANÉVI

RECTORA ÉS TANÁCSÁNAK

BEIKTATÁSAKOR

SZEPTEMBER 1. TARTATTAK.

III.

TANÉV-MEGNYITÓ BESZÉD.

BUDAPESTEN, 1887.

NYOMATOTT A KIR. MAGY. EGYETEMI KÖNYVNYOMDÁBAN.

ACTA
REG. SCIENT. UNIVERSITATIS HUNG. BUDAPESTINENSIS.
ANNI MDCCCLXXXVII—LXXXVIII.

FASCICULUS I.

I.—II.

BESZÉDEK,

MELYEK A

BUDAPESTI KIR. MAGY. TUDOMÁNY-EGYETEM

MDCCCLXXXVII.—LXXXVIII. TANÉVI

RECTORA ÉS TANÁCSÁNAK

BEIKTATÁSAKOR

SZEPTEMBER 1. TARTATTAK.

III.

TANÉV-MEGNYITÓ BESZÉD.

BUDAPESTEN,

NYOMATOTT A KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI KÖNYVNYOMDÁBAN.

1887.

EGYETEMI KÖNYVTÁR BUDAPEST

AZ EGYETEM TÖRTÉNETE.

MDCCCLXXXVI—LXXXVII-BEN.

BESZÉD,

MELYLYEL

KORÁNYI FRIGYES,

KIR. TANÁCSOS, A VASKORONAREND III. OSZT. LOVAGJA, ORVOS- ÉS SEBÉSZTUDOR, A GYAKORLATI BELGYÓGYÁSZAT NY. R. TANÁRA, A MÁSODIK BELGYÓGYÁSZATI KÓRODA IGAZGATÓJA, AZ ORSZÁGOS KÖZEGÉSZSÉGÜGYI TANÁCS MÁSODELNÖKE, A TUD. AKADÉMIA L. TAGJA, A MAGYAR SZT. KORONA VÖRÖS KERESZT EGYLETE EGÉSZSÉGÜGYI BIZOTTMÁNYÁNAK E. I. ELNÖKE, A BUDAPESTI K. ORVOSEGYLETNEK TAGJA ÉS FÜRDÉSZETI BIZOTTMÁNYÁNAK ELNÖKE, A MAGYAR ORVOSI KÖNYVKIADÓ TÁRSULAT IGAZGATÓ ÉS ALAPITÓ TAGJA, AZ ORSZÁGOS STATISTIKAI TANÁCS, A KIR. M. TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT TAGJA, A JÁSZKUNKERÜLETI, VALAMINT A SZABOLCS-HAJDU MEGYEI ORVOSEGYLET TISZTELETBELI, A BÉCSI CS. ÉS KIR. ORVOSI TÁRSULAT LEVELEZŐ, A LONDONI „INTERNATIONAL INVESTIGATION COMMITTEE“ RENDES TAGJA, SZABOLCS MEGYE VOLT FŐORVOSA, PESTMEGYE BIZOTTSÁGÁNAK TAGJA, AZ EGYETEM VOLT RECTORA

AZ EGYETEM IGAZGATÁSÁRÓL LELÉPETT.

Mélyen tisztelt egyetemi közgyülés!

Midőn mai napon a rectori széket utólszor elfoglalom, feladatom leend az egyetem múlt tanévi életének folyamatát a tisztelt közgyülés előtt részletezett adatok alapján feltárni.

Jól tudom, hogy a felhozandó számbeli adatok az egyetemi élet mozzanatainak csak külső körvonalait tüntetik fel, a mely körvonalok belszinében épen úgy el lehet helyezve a szellemi erélynek azon munkaszervezete, a melyből a cultura izmosodása fakad, mint a hogy azt betöltheti a meddő formalismus, a mely csak a felületes bírálót elégítheti ki. Azonban már a merev statistikai rovatok méreteiből is gyakran képes az avatott észlelő felismerni a szellemi mozgalom irányának egészséges vagy kóros voltát, s bennök becses útmutatás fekhetik arra nézve, hogy hol váltak szükségesekké szabályozó behatások.

Hogy legelőbb is az egyetem tanerőivel foglalkozzam, azok a lefolyt tanévben a következőképpen csoportosultak:

A hittani karban — úgy mint az előbb múlt tanévben — 9 rendes, és 2 helyettes tanár tanított, összesen 11.

A jog- és államtudományi karban 16 rendes, 5 rendk. tanár és 15 magántanár; az előbbi évhez képest

egy rendes tanárral és két magántanárral kevesebb, viszont egy rendkívüli tanárral több; összesen 36.

Az orvostudományi karban rendes tanár 16, rendkívüli 16, magántanár 29, tanársegéd 33, tehát összesen 94; gyarapodott a múlt évhez képest a rendkívüli tanárok száma egygyel, a magántanárok száma öttel, a tanársegédek száma hárommal. Ezen kívül 50 gyakornok, számos műtőintézeti növendék és demonstrator egészíti ki ezen karnak tanítószemelyzetét.

A bölcsészeti karban tanított rendes tanár 27, rendkívüli 11, helyettes tanár 2, magántanár 23, tanársegéd 12, tanító 4, vívómester 1, összesen 80. A mult évhez képest gyarapodott a tanársegédek száma egygyel, apadt a magántanároké öttel, a tanítóké egygyel.

Ezek szerint a tudomány-egyetemen összesen tanított 68 rendes tanár, 32 rendkívüli tanár, 4 helyettes tanár, 67 magántanár, 45 tanársegéd, 4 tanító. Összesen 221-en. Míg az előbbi 1885/6. tanévben 220-at tett ki.

A tanszemélyzet által kihirdetett leczkék száma a lefolyt tanévben volt összesen 637, kettővel több, mint az előző évben.

A változások, a melyek a tanári karban történtek, következők:

Ő cs. és ap. kir. felsége az egyetem felterjesztésének alapján Dr. Kisfaludy Bélát, a hittudományi karban az ágazatos hittani tanszék ny. rendes tanárává legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott.

Hasonlóképen ő felsége legmagasabb elhatározása által a jog- és államtudományi karban dr. Láng Lajos ny. rendes tanár a pénzügyi jog előadására lett

folyósítva, s ugyanezen alkalommal dr. Lechner Ágoston ny. r. tanárt ezen tanszék előadásától egyelőre felmenteni kegyeskedett. Ugyancsak a jogi karban dr. Fayer László magántanár ny. rendkívüli tanári czímmel lett felruházva.

A bölcsészeti karnál dr. Ábel Jenő r. k. tanár a görög philologia rendes tanárává, dr. Gruber Lajos magántanár pedig rendkívüli tanár czímével a meteorologiai központi intézet igazgatójává, végre ifj. dr. Szinnyei József magántanár a kolozsvári egyetemhez rendes tanárrá lettek ő felsége által legkegyelmesebben kinevezve.

Örvendetes gyarapodást tanusít a magántanári intézmény, a melynek kapcsolatába beléptek ezen tanévben a jogi karnál: dr. Kopcsányi Károly, ki a magyar magánjogból előadási engedélyt nyert, míg dr. Csillag Gyula r. k. tanárnak e jogosítvány a perenkívüli eljárás előadására megadatott. Az orvosi karnál dr. Ónodi Adolf az idegrendszer boncz- és fejlődéstanából, dr. Tóth Lajos az általános gyógyszertanból, dr. Jendrassik Ernő pedig az elmekór- és gyógytanból magántanárokká lettek képesítve.

A bölcsészeti karnál dr. Petz Gedeon a német nyelvészetből, dr. Bokor József pedig a neveléstanból nyertek magántanári képesítést.

Örömmel említhetem, miszerint a lefolyt tanévben a tudomány-egyetem tanári testülete meg lett kímélve halálozás általi veszteségtől, és az orvosi karnak kitűnő tanára, dr. Balogh Kálmán, kinek súlyos betegségét ma egy éve lelépett elődöm szorongó szívvel jelezte az egyetemi közgyűlés előtt: hála a gondviselésnek, javulás útjára tért. Mindazok, kik

tudós kartársunknak a hazai tudományosság fejlődésében való nyomatékos szereplését ismerik, egyértelműek lesznek azon kívánatban, vajha tevékenységének minél előbb teljes erőben visszaadatnék.

Nyugdíjazás folytán kiléptek a tanári testületből dr. Télfy Iván, ki miután negyven éven át működött buzgósággal egyetemünkön mint a görög philologia tanára, saját kérelmére nyugalomba helyeztetett. Dr. Márki József, könyvtári másodőr 40 évi szolgálata után állandó nyugalomba helyeztetett. Az orvostanári karból kilépett dr. Wagner János, a belgyógyászat tanára, ki 40 éves tanári tevékenység után nyugalmaztatását kérte. Jeles tanártársam kilépése érzékeny veszteséget képez az orvostanári karra nézve, azonban el kell ismernünk, hogy egy a tudomány és emberiségnek szentelt hosszú, fáradságos életszak után jogos volt a nyugalmazás kívánata: másrészt vigasztalásúl szolgálhat, hogy távozása után is tovább fog hatni tanításának igazat tisztelő szelleme számos tanítványaiban, és azon benső erő folytán, a mely ezen szellemi irányban fekszik.

Áttérve az egyetemi hallgatókra, azoknak száma következőképen állott:

	I. félév.		II. félév	
	rendes	rkivüli	rendes	rkivüli
Hittudománykari	88	6	86	—
Jog- és államtudománykari . .	1,598	172	1,486	142
Orvostudománykari	1,019	176	990	135
Bölcsészetkari	253	75	228	51
Gyógyszerészettan hallgató I. éves	128	—	119	—
Ugyanaz II. éves	78	—	76	—
Szülésznő	78	—	51	—
Összesen . .	3,242	429	3,036	334
	429		334	
Együtt . .	3,671		3,370	

A kimutatott hallgatók közül mint újonnan beiratkozott volt:

	Az I. félévben	A II. félévben
a hittud. karban	33	—
a jog- és államtud. karban . . .	569	60
az orvosi karban	261	12
a bölcsészeti karban	107	21
Összesen . .	970	93

Ezen hallgatók vallásfelekezet szerint következőképen oszlanak el:

	I. félév	II. félév
Római katholikusok. . . .	1534	1416
Görög katholikusok . . .	74	66
Görög keletiek	90	82
Ev. ágostai hitvallásúak . .	366	313
Helvét vallásúak	463	422
Unitáriusok	9	9
Mózes vallásúak	1135	1061

A származásra nézve pedig:

	I. félév	II. félév
A szorosan vett Magyarországból valók	3599	3311
Horvát-Tótországból	16	12
Az ausztriai tartományokból . . .	42	36
Más államokból	14	11

Ha a lefolyt $188^{6}/_{7}$. tanévben az egyetemet látogatottaknak számát az előbbeni $188^{5}/_{6}$-iki látogatókéval öszvehasonlítjuk, akkor igen örvendetes gyarapodás tűnik fel, ugyanis mig az $188^{5}/_{6}$. tanév két felében az egyetemen öszvesen 6,700 beiratkozás történt, addig a most lefolyt tanév első felében 3,671, a másodikban 3,370-en, öszvesen tehát a két félévben 7,041-en iratkoztak be, tehát 341-el többen mint az előbbeni tanévben, holott a $8^{5}/_{6}$-ki tanév gyarapodása a $8^{4}/_{5}$-kihez képest csak 33-t tett ki.

Midőn azonban az egyetemi hallgatók számának ezen, most már 15 évtől tartó, és a jelen évben szinte rohamosnak jellemezhető növekedése egy nemével az önérzetnek töltheti el azokat, kik az egyetem felvirágozását szívükön hordják, más részről nem lép-e az egyetem czéljának öntudatos előmozdítói elé a kérdés, hogy valjon a tömeg nem növekszik e a szellemi munka és eredmény értékének rovására? Még vissza fog kelleni térnem e kérdésre! s most folytatom az egyetemi élet menetelét kifejező számok felsorolását, legközelebb azokét a melyek a tanulók előmenetelét tüntetik ki.

Szigorlat tartatott:

A hittud. karban		18
A jog- és államt. karban	jogtud.	793
	államt.	86
	pótvizsga	203

Az orvosi karban:

Elővizsgálatra jelentkezett		582
Előszigorlatra		165
Orvosgyakorlati szigorlatra	I.	163
„ „	II.	126
„ „	III.	125
Szülészmesteri		2

Pótvizsgák:

Elővizsgálat		61
Előszigorlat		139
Orvosgyakorlati	I.	90
„	II.	52
„	III.	57
Gyógyszerészeti		—
	Összesen	399

A bölcsészeti karban:

Gyógyszerészeti szigorlat I. évesekké volt . .	68
„ „ II. „ „ . .	98
Összesen	166
Bölcsészettudori	36
Középtanodai tanárvizsgálat volt	167
Középtanodai tanári oklevelet nyert	24

Graduáltaltak a lefolyt tanévben:

Hittudorrá	1
Jog- és államtud. tudorokká	3
Canonjogtudorrá	1
Jogtudományi tudorrá	219
Politikai tudorrá	37
Egyetemes orvostudorrá	124
Orvostudorrá	2
Sebésztudorrá	3
Gyógyszerészettudorrá	1
Bölcsészettudorrá	22
Összesen	413

Jubilaris díszoklevéllel tisztelte meg az orvosi kar dr. Csajághy István buziási fürdőorvost; a bölcsészeti kar: dr. Danielik János felsz. püspök és egri kanonokot és Ahrenstein tudort.

Ezeken kívül kisebb fokozatot nyertek:

mint szülészmester	2
mint gyógyszerészmester . .	85
mint szülésznő	117
Jogtudományi államvizsgálatot tett .	54
Államtudományit	50
I. alapvizsgálatot	453
II. „ „	444

Pályakérdés volt kitűzve összesen . 26
hárommal több mint az előbbi tanévben.

Pályamunkák érkeztek:

Hittani karból	4)	3 jutalmazva	1 megdicsérve
Jogi kar	3)	1 „	1 „
Orvosi kar	7)	6 „	1 „
Bölcsészeti kar	7)	5 „	—
Összesen	21	15	3

18-czal kevesebb mint a mult tanévben.

A könyvtárlátogatók száma a mult tanév alatt 29,324-et tett ki, 3,600-zal kevesebbet mint a megelőzött tanévben; ezek helyben 36,826 kötetet, a kölcsönzők pedig 4,616 kötetet használtak, egészben 1000 kötettel kevesebbet, mint az előbbi évben.

Az egyetemi hallgatók által befizetett tandíjak mennyisége:

az I. félévben	73,832 frt	32 ½	kr.
a II. „	65,420 „	77 ½	„
Összesen .	139,252 frt	10	kr.

ebből az egyetemi alapba befolyt	6,816 frt	14	kr.
Helyettesítések folytán	303 „	45	„
Összesen .	7,119 frt	59	kr.

A tandíj fizetése alól a szegénysorsú és jó előmenetelű hallgatóknak nagy száma lett a lefolyt tanévben is felmentve, és pedig:

A jog- és államt. karban a két félévben	336-an	6,862 frt 80 kr.	ért.
Az orvosi karban	147-en	2,907 „ 45 „	„
A bölcsészeti karban	155-en	2,455 „ 95 „	„
összesen .	638-an	10,226 frt 20 kr.	ért.

A tandíjfelmentés jótéteményén túl a szorgalmas és jeles egyetemi hallgatók jelentékeny száma

részesült ösztöndíjak címén serkentő segélyezésben, és pedig az ösztöndíjak kiszolgáltatott öszvege tett:

A hittudományi karnál .	2,200	frtot
A jog- és államtud. karnál	27,531	„
Az orvosi karnál . . .	22,310	„
A bölcsészeti karnál . .	11,531	„
Összesen .	62,572	frtot;

ehhez járúl még 44 gyakornok után 400 forintjával 17,600 frt, nemkülönben még a különböző egyetemi alapítványokból fedezett pályázati, szorgalmi díjak, valamint betegsegélyezések czímén kifizetett 3000 frt, mihez képest az egyetemi hallgatók által élvezett segélyek a gyakornoki ösztöndíjakkal öszvesen 84,172 frt jelentékeny öszvegére rúgnak, ide nem számítva azon öszvegeket, miket a különböző egyetemi egyesületek segélyként osztottak ki saját egyesületi vagyonukból.

Az egyetemi egyesületeknek erre szolgáló alaptőkéje következő számokat mutatja fel:

A tudomány és műegyetem olvasó körének tőkéje:	1,120	frt
A joghallgatókat segítő egyesületé:	41,884	frt 11 kr.
Az orvostanhallg. „ „	29,766	frt 50 kr.
A bölcseszethallg. „ „	2,840	frt
A gyógyszerészh. „ „	22,850	frt
Összesen .	98,460	frt 61 kr

Ezen segítő egyesületek közül kettő ülte a f. évben 25 éves fennállásának ünnepét, a joghallgatóké, és az orvostanhallgatóké, s ezen negyedszázados jubileumok meleg részvéttel találkoztak ugy a közvetlenül érdekelt egyetemi hallgatók: mint a tanároknál, sőt az egyetemi körökön kivül is, és méltán, a hasonnemű elemek összetartozásának érzete, a józan takarékosság, az emberi élet viszontagságainak megismerése és

a sujtottak iránti rokonszenv, a szeretet műveinek gyakorlati, rendszeres, és az érzelgő gyöngeség kiszámíthatlan fel és alá szökdeléseitől ment mívelése ébresztetik és szilárdíttatik ilyen egyesületi tevékenység által a fiatalok kedélyében.

Ezen részvét nemcsak az egyesületek eddigi hatásának méltánylásában nyert kifejezést, hanem a segélyezési tőkék gyarapításában is; az orvostanhallgatók alapja ez alkalomból 1000 frtot meghaladó új adakozással gyarapodott, a jogkari hallgatók jubileuma alkalmával pedig egy megható jelenetnek voltunk tanúi, midőn egy minden magyar szívében dicsfénynyel körülövezett névnek örököse gróf Széchényi Béla egy pillanatra szemünk elé varázsolta a tudományos akadémia megszületésének napját, s ha nagy emlékű atyja az akadémia alapítása által az érett tudománynak teremtett kényelmes, s ma már fényes hajlékot: adja az Ég, hogy azon 10,000 frt, melyet fia a jogászok segélyegyletének ajándékozott a jubiláris ünnepélyen: minél több komoly törekvésű ifjú elől hárítsa el a tudományos kifejlődés anyagi akadályait.

Az olvasókör, és a négy segélyző egyesületen kívül az egyetem körében még fennáll a központi papnöveldében egy most már fennállásának 50-ik évéhez közeledő magyar egyházirodalmi derék iskola.

Hogy a szabályok által rendszerezett egyesületi élet jó hatással van az egyetemi ifjúság szellemére azt a lefolyt tanév fényesen tanusította, mert ki kell nyilatkoztatnom, miszerint nem gyakran volt valamely időben a fiatalság annyi kísértésnek kitéve, hogy felhevülésében a törvényes rend útjáról letérjen, mint épen a lefolyt tanévben; egy egész sora az izgal-

mas eszméknek, részint még az előbbi tanévből származott által rectorságom évébe, részint ezen év lefolyása alatt dobatott a fiatalság természetszerűen hevülékenyebb kedélykörébe és államrendőrségi intézkedéseket vont maga után, a melyek a fiatalság eddig dívott gyülekezési eljárását megszorították. Meleg elismeréssel nyilatkozhatom, miszerint a szabad államban kétszeresen magasra tartandó törvényes rend érdekében tett felszólalásaim egyetlen esetben sem voltak sikertelenek, s mindig tapasztalhatam, hogy a milyen gyorsan és melegen feldobbant az egyetemi fiatalság szíve a haza és nemzetre vonatkozó jelszavak hallatára, épen oly készséggel ismerte el az aránytalan nagy többség, hogy alkotmányos államban a kormány és törvényhozás képezi az állam és nemzet érdekeinek jogos és köteles őrét, s ha találkoztak egyszer máskor az egyetemi hallgatók között, a kik zajosabb és a törvényes renddel kevésbbé összeférő kifejezést adtak véleményüknek, épen ezen egyletek voltak — és első sorban a két egyetem olvasó köre vezetőinek tartozom érte elismeréssel, — a melyek az egyetemi fiatalság megnyugtatására önuralmának és ez által jó hírének fentartására mindenkor hatást gyakoroltak.

Jelentékenyebb fegyelmi ügyek csak két ízben fordultak elő a lefolyt tanévben, kedvezményes vasúti jegyekkel való visszaélés miatt; ezeken kívül a rendőrség két ízben kisebb kihágásokért történt eljárásról értesítette az egyetemi tanácsot; kétségtelenül örvendetes jelenség, ha számba veszszük, hogy közel 4000, az ország legkülönbözőbb részeiből és idegen országokból is származó ifjú tartozott az egyetem

kapcsolatába, s hogy ezen egyetem institutiói a legszabadabbakhoz tartoznak. — De viszont nem hallgathatom el, miszerint ha Istennek hála, nem szűkölködik az egyetem a kitűnő szorgalmú és képezésű ifjaknak egy csoportjával, más oldalról mind hangosabban nyilatkozik az átlagos előmenetellel való elégedetlenség. Ezen körülmény nemcsak Budapesten, hanem jóformán a legtöbb külföldi főiskolán is foglalkoztatja a közvéleményt és az irányadó köröket; ismeretes, hogy okai messze benyúlnak a társadalmi életbe és az előkészítő iskolák szervezési módjába; de a számos okok között nem hagyhatom említetlenül azon egyiket, a mely leginkább felszínen áll, s épen azért leginkább veszélyezteti az egyetemi szabad institutiók sértetlen fennállását: s ez az előadások látogatásában több helyen mutatkozó lanyhaság. Távol vagyok attól, hogy egyes időszaki jelenségeket túlságos jelentőséggel ruházzak fel, de a „principiis obsta“ elvének hódolva említem itt újra fel, hogy míg az egyetemi beiratkozásoknak száma a lefolyt évben 340-nel szaporodott, addig az egyetemi könyvtárnak használata számbeli apadást, a pályázati munkák száma az érdekeltség hanyatlását mutatja fel, a szigorlatok eredménye pedig legalább is nem javult. Reméljük, hogy a fiatalság saját, jól értelmezett érdekében ezen oldalról is törekedni fog bebizonyítani, miszerint Európa legjobb egyetemi fiatalságának sorában foglal helyet és felfogja, miszerint Európa mai conjuncturái között a maroknyi magyar nemzet körében kevésbbé mint valaha van idő a tespedés, és hely a kényelmeskedők számára.

Ha az egyetemi fiatalság viseletének ez úttal

több tért szenteltem mint rendesen a recton beszámolókban történni szokott, mentsen ki azon körülmény, hogy az egyetemek nagy számánál évektől óta szitják a szabad institutiók elleni hangulatot és egyik legkedveltebb érvül a fiatalság fegyelmezetlensége használtatik; mint a szabad egyetemi intézményeknek híve, tartozni véltem a viszonyoknak túlhajtás nélküli szellőztetésével.

S most visszatérve az egyetemi tanmozgalmakhoz, felemlítem, miszerint a mult tanévben kiszolgáltatott végbizonyítványok száma volt összesen 542, a távozási bizonyítványoké összesen 79. Ezen okmányok pontos kiszolgáltatásának technikai nehézségei azon mértékben érezhetővé válnak: a mily mértékben azoknak száma évről évre szaporodik, úgy hogy esetenként hibák is csúszván be a sokoldalú, szövődött összeállításba; a jogi kar kezdeményezése folytán az egyetemi tanács intézkedéseket tett, a melyek ezen hibák kikerülésére czélszerűknek igérkeznek.

A tudományos képezés előmozdítására ez évben is lettek utazási ösztöndíjak adományozva, és pedig:

Dr. Dietz Sándornak külföldi utazási ösztöndíjul 1200 frt adományoztatott (állami) ifj. dr. Apáthy Istvánnak a nápolyi zoologiai intézetben állattani tanulmányozásra 1000 frt adatott (állami).

A Bene-féle alapítványból az évi 1000 frtnyi utazási ösztöndíjban dr. Alapy Henrik részesült.

Az ösztöndíjak alapja ez évben is gyarapodásnak örvend, nevezetesen néhai Frankné szül. Stilz Anna végrendeletileg 200 frtot hagyományozott négy év alatt 50 frtnyi részletben kiadandó szorgalmi díjul orvostan hallgatók részére. Egy másik gyarapodást

nyujtott egyetemünknek kitünő tanára Than Károly, ki azon alkalomból, hogy tanítványai és tisztelői 25 éves tanári jubileumát az általa kikért csendben megünnepelték — 1000 frtos alapítványnyal növelte régebbi 500 frtos alapítványát, hogy egyetemünkön ezáltal is serkentessék az önálló buvárlati munkásság a természettudományok terén. Továbbá Ahrenstein tudor 50 éves tudorságának jubileuma alkalmából 1000 frttal, én pedig rectori évem befejezése alkalmából 500 frtos alapítványnyal járultunk ezen alapok növeléséhez.

Az egyetemi élet minden vonalán találkoztunk a lefolyt évben is azon szakadatlan gondoskodás jeleivel, a melyben azt mindenkor részesítette a vallás és közoktatási miniszter Trefort Ágoston úr ő Nagymsága. Jelentékeny öszvegek lettek fordítva több egyetemi intézeteink tudományos munkálkodásának előmozdítására, nevezetesen: az egyetemi könyvtár az ez évben is kiszolgáltatott 10,000 frtnyi rendes átalányon kívül 3000 frt rendkívüli átalányban részesíttetett. Ezen könyvtár inventariuma ma 223,000 kötetet, 61,000 apró nyomtatványt, és 1,418 kötet kéziratot mutat ki ez évben.

A természettani intézet felszerelésére	9,000	frt
az állattanira	1,000	„
az ásványtanira	1,500	„
a növénytanira	1,000	„
az anthropologiaira	2,000	„
a paleontologiai intézetre	500	frt

engedélyeztetett.

Az ebdüh elleni kisérletekre 3,300 frt utalványoztatott. A közegészségtani intézet új helyiségeinek felszerelésére 800 frtot.

A II. vegytani intézet évi átalánya fejében 500 frtot.

As ásványviz vegyelemző intézet dologi kiadásaira 1,400 frtot.

Az anthropologiai ásatásokra 200 frt átalányt engedélyezett.

A földtani térképbizottság rendelkezésére 400 frtot bocsájtott.

Az üvegtechnikai tanműhely felszerelésére 500 frt adományoztatott. Összesen ezen czímen 25,100 frt.

Jutalomdíjakat kiutalványoztatott:

Dr. Lengyel Béla ny. r. tanárnak mint az ásványvíz vegyelemző intézet főnökének 1000 frtnyi,

Dr. Fodor József ny. r. tanárnak pedig a középiskolai egészségtani tanároknak kiképeztetéséért 500 frtnyi tiszteletdíj, ugyanezen alkalomból dr. Frank Ödön tanársegéd 150 frt, Steiner József intézeti szolga pedig 50 frt jutalmat nyertek.

Dr. Müller Kálmán ny. rk. tanár a közegészségtannak a bölcsészeti karban tartott előadásáért 300 frt tiszteletdíj.

Dr. Pauer Imre rk. tanárnak előléptetése idejéig évi 500 frt személyes pótlék engedélyeztetett.

A magántanárok jutalmazására a törvényhozás által megszavazott összegből részesültek:

Dr. Csarada János	500	frt
Dr. Feyer Artúr	300	„
Dr. Árkövy József	500	„
Dr. Purjesz Zsigmond . . .	250	„
Dr. Örley László	300	„
Dr. Schmidt Gusztáv . . .	300	„

Dr. Petz Gedeon . . . . 200 frt
és Dr. Szádeczky Lajos . . . . 200 frtban.

Továbbá Dr. Tóth Lajos gyógyszertani tanársegéd helyettesítés czimén 400 frt pótlékban részesült. Összesen 5,450 frt.

Dr. Lewis Lajos angol nyelv tanító 200 frtnyi kegydíja 300 frtra emeltetett.

Segélyzésben részesültek:

Dr. Lewis Lajos	100 frt
Egan James angol nyelvtanitó .	200 „
Vörös Ákos quaesturai ellenőr .	120 „
Fáczonyi Gyula quaesturai díjnok	120 „
Egervári Ödön könyvtári díjnok	100 „
Jankovics Antal kisegítő könyvtártiszt	200 frt

Összesen 840 frt.

Végkielégítés czímén Oláh Mihály volt állattani szolga 700 frttal adományoztatott meg.

A közoktatási miniszter úr ő Nagyméltósága gondoskodását kiterjesztette ez évben a tudomány és műegyetemi hallgatók olvasókörére is, a midőn egy czélszerű helyiség kibérlésére a körnek 1200 frtot utalványozott, mely összeg egyelőre kamatozólag lett elhelyezve. A miniszter úr ezen kegyessége mindenkinek hálás köszönetével fog találkozni, a ki egy tekintetet vet azon szűk, alacsony, még nappal is gázvilágításra szoruló helyiségbe, a melyben az ifjúságnak ezen üdvös hatású egyesülete jelenleg szorong.

A tanulmányi rendszer fejlesztésére és kihatásának emelésére vonatkozólag ezen tanévben is történtek intézkedések. Első sorban említém a Nagyméltóságú vallás és közoktatási miniszter ur által csak két év előtt meghonosított seminariumi rendszer tovább-

fejlődését, a mennyiben a bölcsészeti karban ezen seminaristikus előadások életbe léptetésére vonatkozó szabályzat elkészült, úgy hogy a tervezett seminariumokban a classica philologia és történelmi működés megkezdethetik.

Az új természetrajzi épület administrativ igazgatásának központosítása elrendeltetvén: az abban elhelyezett intézetek igazgatói magok közül Dr. Margó Tivadart választották meg administrativ igazgatónak.

A bölcsészettudori okleveleknek nostrificálására vonatkozólag szabályképen kimondatott, hogy a mennyiben a szigorlatok tárgyait az államtudományok képezik, ezek a jog és államtudományi kar hatáskörébe tartoznak.

Tekintettel dr. Balogh Kálmán ny. r. tanár és az orvosi kar dékánjának egy évet meghaladó betegségére, a dékáni teendők teljesítésére dr. Fodor József ny. r. tanár, az orvosi tanári kar választott prodékánja lett utasítva.

A szemészeti és II-ik szülészeti tanszékek mellé egy-egy harmadik gyakornoki állomás rendszeresíttetett.

A középiskolai orvosok és egészségtani tanárok intézményére vonatkozó szabályzat életbe léptettetett.

A vallás és közoktatási miniszter úr ő Nagyméltósága megengedte, hogy a polgári tanítóképezde növendékei az anthropologiai előadásokat tandíjmentesen látogathassák.

Hazánknak egy legújabban keletkezett egyesülete az országos közegészségügyi egyesület, a mely életrevaló hasznosságának már rövid pár hónapi létezése óta is jelét adta, s melynek élén ismét a közjó

előmozdításában fáradhatatlan miniszter urunkat látjuk, szinte helyet nyert előadásai számára az egyetem physiologiai intézetében.

Az egyetem tanári karainak sorából többen részesültek ez évben érdemeik kitüntető elismerésében. A m. t. Akademiában dr. Kautz Gyula és dr. Hunfalvy János ny. r. tanárok igazgató tanácsi tagokká; dr. Pulszky Ágost, dr. Medveczky Frigyes rendes, és dr. Petz Vilmos magán tanárok levelező tagokká választattak. Országgyülési képviselőkké megválasztattak: dr. Apáthy István, dr. Pulszky Ágost és dr. Láng Lajos ny. r. tanárok.

Az egyetemi tanács ügyköréből még a következő fontosabb mozzanatokat lehet kiemelnem:

Egyetemünknek latin szövegű almanachja s tanrende az összes létező főtanintézeteknek megküldetett, mely intézetek ezt az ő hasonnemű kiadványaikkal viszonozták.

Az egyetem tanácsa mély köszönetérzettel vette dr. Pauler Gyula országos levéltárnok ajánlatát, melyben boldogúlt atyja az egykori kitünő tanár és közoktatási- majd igazságügyi minister dr. Pauler Tivadarról örökül reá maradt könyvtárnak mintegy 4000 kötetre menő reszét, leginkább jogi szakkönyveket, az elhaltnak végakaratához képest egyetemünk könyvtárának engedi által ajándékképen. A tanács elhatározta, hogy dr. Pauler Tivadar neve a könyvtári díszterem egyik márványtábláján a nagylelkű ajándék emlékéül megörökíttessék.

Midőn a bibornok Herczegprimás áldozári ötvenéves jubileumára koronás fejedelmünk és az ország lakosságának minden rétege egyesült ő Eminentiájá-

nak szerencsekívánatait megvinni; az egyetem tanácsa is kegyeletesen megemlékezett arról, hogy Magyarország primási széke milyen alkotó befolyással volt ezen egyetem létrehozására, és megragadta az alkalmat, hogy maga részéről is kifejezze ő Eminentiájának meleg szerencsekívánatát.

És nem mulaszthatta el az egyetem tanácsa tiszta szívből és hódolatteljes tiszteletből eredő üdvkívánatát egyesíteni egész Magyarország és a kulturális világ minden barátjával akkor, midőn a jótékony gondviselés megengedte, hogy ifjú lelki és testi erőben érje el 70-ik születés napját ő nagyméltósága, hazánk közoktatásügyi ministere Trefort Ágoston úr, kinek gondoskodása alatt és a törvényhozás bölcs belátása folytán egyetemünk következetesen emelkedik magas hivatásának színvonala felé.

1885-ban megkezdett építkezés, mely hivatva van az igazságszolgáltatás nélkülözhetlen segédtudományát a törvényszéki orvostant eddigi tarthatatlan helyzete után végre állandó és alkalmas helyiséghez juttatni; befejezéséhez közeleg. Ellenben sajnálattal látjuk, hogy az egyetem központi épülete egyik részében még ma is rom, az egyetem jogi kara nem mulasztotta el ezen körülmény miatt küldöttségileg tisztelegni a Miniszterelnök és közoktatásügyi Minister úr ő nagyméltóságuknál, de bárha a sajnos viszonyok teljes méltánylásával találkozott mindkét helyen, fájdalom! a súlyos terhek, a melyek a Monarchia erejét az utóbbi évben is megfeszítetten vették igénybe, s hazánknak sok tekintetben mostoha anyagi viszonyai meddővé tették a tanács sürgető felszólalását. Azonban a helyzet tarthatatlansága oly szembeötlő, hogy

minden okunk van bízni rectori elődöm szavainak nemsokára bekövetkezendő teljesülésében, miszerint: „a magas kormány és a törvényhozás lelkes gondoskodása a roskatag és használhatatlan épület helyett egy, az igényeknek megfelelő és a többi új alkotásokhoz hasonló, méltó központi épületet fog teremteni." (Lechner Ágoston rectori lelépő beszéde).

A pénzszükséglet, melyet az egyetem fenntartása az országtól követelt, a lefolyt tanévben 604,498 frtot tett ki, melynek fedezéséhez az egyetemi alap 212,000 frttal járult, míg az állam 392,498 frtot szolgáltatott hozzá. A tudományoknak egyre haladó kifejlődése, azon meggyőződés elterjedése, melyszerint tudomány és gyakorlat egyiránt csak tárgyilagos tanításból terjedhetnek tova, a budapesti egyetem tanszemélyzetének és hallgatóinak épen most is felmutatott rohamos, és megállapodásra még mindig nem jutott növekedése, más államokkal szemben még mindig szerénynek mutatják fel egyetemünk költségvetését. De annyival követelőbben lép fel a szükség, hogy a további elkerülhetetlen befektetések lehetővé tételére a takarékosság is szem előtt tartassék mindenütt, ahol az a tudományos végczél csonkítása nélkül történhetik. Ez irányban is fontos intézkedések történtek a lefolyt tanévben, mindenek előtt el lett rendelve, hogy az orvoskari klinikáknak az előbbenihez képest jelentékenyen gyarapodott befektetési helye ezentúl csak felében tartassék fel fizetés nélküli betegek számára. Talán remélhetjük, hogy ott, ahol a főnökök elismert tudományos álláspontja, az intézeteknek az újkori követelményekhez alkalmazott berendezése, a legpontosabb ápolás és gondozás úgy egyesülnek, mint

az egyetemi kórodákon, sikerülend a fizető betegek megszaporodása által az állam terheit könnyíteni.

Ennél sokkal nagyobb horderejű, sarkalatos jelentőségű intézkedése a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Minister úrnak az, a melylyel az egyetem gazdasági intézménye és ügyviteli szabályrendelete megalapíttatott. Húsz év alatt az egyetem költségvetése megháromszorozódott, épületei megtízszereződtek, inventáriuma roppant tömeget képez, technikai készülékei a fűtés, szellőztetés, világítás, konyhakezelés, műszerek és tudományos eszközök terén teljesen átalakúltak. Ezen újonnan teremtett viszonyokkal nem birhatott meg a régi patriarchalis időkből átszármazott gondnokság. Csak pár hete, hogy az új gazdasági intézet alkotása a személyi kinevezések megkezdése által megállapodott alakot nyert, a midőn a gazdasági hivatal igazgatójául az egyetemi tanács előterjesztésére Mészáros János volt közoktatási ministeriumbeli fogalmazó lett kinevezve, ki eddig 3 és ½ éven át vezette a gazdasági ügyeket mint ministeri biztos. A magas Ministerium, a tanári karok- és a gazdasági hivatalnak tárgyilagos és odaadó összeműködésétől méltán várható, hogy ezen új intézmény az állam pénzügyi érdekeinek szemmel tartását a tudomány igényeinek magasabb fokú kielégítésére fogja hasznosítani, mert újra és újra kell ismételni, ami e székben és annyi más helyen hangoztattatott: a tudomány hatalom és tartós hatalom tudomány nélkül nem állhat fenn

Az egyetem pénzügyi mozgalmainak befejezéséül még föl kell említenem, hogy az egyetemen és az

egyetem által kezelt magánalapítványok összege összesen 235,000 frtot teszen ki.

Az elmondottakban számot adtam mélyen tisztelt közgyülés az egyetemnek múlt tanévi életfolyamatáról, mely úgy a számokkal kifejezhető viszonyokban, mint a tanítási tevékenység terjedelmére nézve intézetünket Európa legnagyobb egyetemei közé helyezi. Az egyetem másik hivatása, t. i. a tudomány fejlesztése, ezen adatokban nem nyer határozott kifejezést, annak jelzőjéül első sorban az egyetemből kikerült irodalmi műveket kellene felsorolnom; az újabb egyetemi intézkedés szerint azonban ez nem évenkint történik mint eddig, hanem csak minden négy évben, egy másik jelzője pedig azon a laboratoriumok és gyűjtemények csendében folyó munkásságban fekszik, a melyek úgy számra mint fölszerelésre nézve egyre tökéletesednek s alkalmat nyújtanak arra, hogy a tudomány emberei saját továbbfejlődésük mellett a haza fiatalságában mindinkább terjeszszék és szilárdítsák az önállásra vezető komoly tudományos szellemet s hogy ezt tehetik, hogy oly igen rövid két évtized alatt a szűkkörű kezdeményezés fokáról emelkedhetünk az összefüggő tudományos élet meghonosodásának polcza felé, azért hálás köszönet illeti meg az ország kormányzatát és törvényhozását, mely a megkivánt eszközöket nyújtotta, és meleg szívvel kell hálát mondanunk a vallás- és közoktatásügyi Minister úr ő nagyméltóságának, valamint tanácsosainak, kik egyetemünk szívverését éber figyelemmel kísérni ki nem fáradnak.

És most mielőtt a rectori széket elhagynám, legyen szabad legbensőbb köszönetet mondanom mindenek előtt az egyetem tanácsának. Midőn a tanács elnöki székét elfoglaltam, nem vittem oda más képesítést, mint az eltökélt akaratot kötelességemet teljesíteni. És ha ezt minden nagyobb zavar nélkül teljesítenem lehetett, ezt a tanács tagjai őszinte kartársi, s talán szabad mondanom baráti támogatásának köszönöm. Jól esik kinyilatkoztatnom, hogy a tanács tevékenységét kivétel nélkül mindenkor az egyetem érdekeinek szemmeltartása, a tárgyaknak a tagok bölcseségét tükröző beható megvitatása és a magas műveltségből származó nyugodt objectivitás jellemezte.

Köszönetet kell mondanom az egyetemi fiatalságnak, mely engemet minden viszonyok között bizalmával tisztelt meg, s a melylyel való érintkezés előttem rectori évemnek egyik legkedvesebb emlékét képezi.

És végre elismerő köszönetet kell mondanom az egyetem hivatalnoki személyzetének, legelőbb derék jegyzőjének, az ő szakavatottsága, nyugodt, szakadatlan munkássága, soha ki nem fáradó szolgálatkészsége a sokszor igen tömött és bonyolult rectori teendők zavartalan lebonyolításában értékes segítségemre volt. Ezentúl pedig a rectori iroda és Quaestura személyzetének, a mely a teendőknek időszakonkint magasra tornyosuló tömegét és a pénzkezelés felelősségterhes tisztét, legjobb ereje szerint és a hol kellett valódi önfeláldozással pontosan végezte.

És most általadom a tudomány-egyetem rectori

méltóságának díszjelvényeit azon jeles férfiúnak, ki az egyetem tanári karainak bizalma folytán hivatva van a ma megkezdett tanévben a rectori széket betölteni, teszem azt őszinte szerencsekívánatom kíséretében és azon meggyőződéssel, miszerint bölcs vezetése alatt az egyetem munkás és gyümölcsöző tanévnek megyen elébe.